

Ганна ТРУБА,
orcid.org/0000-0001-9944-0476
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри прикладної лінгвістики
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова
(Одеса, Україна) 3182009060@ukr.net

МЕРЕЖЕВИЙ ДИСКУРС: ЙОГО ТАКТИКИ ТА ВІРТУАЛЬНИЙ ВИМІР

Інформаційні технології ХХІ ст. дали могутній імпульс до формування цілого нового світу – інфосфери, головною ознакою якої є доступність інформації в будь-який час, у будь-якому місці земної кулі, що, своєю чергою, спричинило появу нових способів комунікації, які істотно відрізняються від традиційних, наслідком чого є перетворення мережі Інтернет з величезного сховища даних на потужний засіб спілкування, що усуває часові, просторові, гендерні, соціальні та інші обмеження і стає невід’ємною частиною еволюції цивілізації, проникаючи в усі сфери нашого життя. Спрямування лінгвістичної думки сучасного типологічного і порівняльного мовознавства в бік дискурсології та лінгвопрагматики дало підстави для вивчення мовленнєвої діяльності носіїв різносистемних мов у дискурсах різних типів, серед яких особливе місце посідає комунікативна діяльність у соціальних мережах. У мережевому дискурсі комунікація здійснюється як у персональній, так і в інституційній сферах, скеровуючи спілкування у визначеному напрямі на певному стратегічному рівні. Для ефективного впливу на адресатів адресанти застосовують різні стратегії і тактики, в основі яких – лінгвопрагматичні параметри комунікативної співдіяльності із залученням певного арсеналу комунікативних стратегій і тактик, кваліфіковані особливостями їхньої ментальності, когнітивними можливостями та дискурсом. Відповідно специфіка мережевого спілкування увиразнює ці відмінності й характерні риси насамперед на лінгвопрагматичному рівні, визначаючи вибір домінуючих мовленнєвих жанрів, стратегій і тактик, мовленнєвих актів і мовних засобів у порівнювальних мовах. Виокремлення типів мовленнєвої поведінки – кооперативного і конфліктного – спричиняє потрактування стратегічного аспекту спілкування з огляду на це розмежування: основну увагу приділено кооперативним і конфліктним стратегіям взаємодії комунікантів у дискурсі соцмереж. Кожна стратегія ґрунтується на конкретних комунікативних тактиках і мовних засобах їх реалізації, специфічних для української та англійської мов, та мовленнєвих актах, визначених особливостями мовленнєвих жанрів спілкування. Визначальним для усіх зазначених процесів є віртуальний вимір існування, що докорінно змінює всі тактики і стратегії.

Ключові слова: дискурс, мережа, мережевий дискурс, віртуальність.

Hanna TRUBA,
orcid.org/00000000-0001-9944-0476
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Applied Linguistics Department
Odessa Mechnikov National University
(Odessa, Ukraine) 3182009060@ukr.net

NETWORK DISCOURSE: ITS TACTICS AND VIRTUAL DIMENSION

Information technology in the XXI century. gave a powerful impetus to the formation of a whole new world – the infosphere, the main feature of which is the availability of information at any time, anywhere in the world, which, in turn, led to the emergence of new methods of communication that are specifically different from the traditional ones, the consequence of which is the transformation the Internet from a huge data warehouse into a powerful communication tool that removes temporal, spatial, gender, social and other restrictions and becomes an integral part of the evolution of civilization, penetrating into all areas of our life. The direction of linguistic thought of modern typological and comparative linguistics towards discourse and linguopragmatics provided the basis for studying the speech activity of speakers of different system languages in different types of discourses, among which a special place is occupied by communicative activity in social networks. In network discourse, communication is carried out in both personal and institutional spheres, directing communication in a certain direction at a certain strategic level. In order to effectively influence the addressees, speakers use various strategies and tactics based on the linguo-pragmatic parameters of communicative interaction. Communicators are attracted by a set of communication strategies and tactics, which are determined by the characteristics of their linguo-mentality and discursive activity. Accordingly, the specificity of network communication expresses these differences and characteristics primarily at the linguo-pragmatic level, determining the choice of dominant speech genres, strategies and tactics, speech acts and linguistic means in comparative languages. The identification of types of speech behavior – cooperative and conflict – entails the interpretation of the strategic aspect

of communication, taking into account this distinction: the main attention is paid to cooperative and conflict strategies of interaction of communicants in the discourse of social networks. Each strategy is based on specific communication tactics and linguistic means of their implementation, specific to the Ukrainian and English languages and speech acts, determined by the peculiarities of speech genres of communication. The determining factor for all these processes is the virtual dimension of existence, which radically changes all tactics and strategies.

Key words: *discourse, network, network discourse, virtuality.*

Постановка проблеми. У сучасному комунікаційному просторі, що формується комунікативними зв'язками між людьми, групами, різними інститутами, взаємодією різних типів дискурсу, здебільшого спілкування відбувається за допомогою електронної комунікації. Цей вид спілкування складається із трьох учасників: користувача, комп'ютера, Інтернету (або будь-якої віртуальної мережі); для кожного учасника властивий свій дискурс, який поєднується із мережевим дискурсом. Отже, доцільним буде дослідити мережевий дискурс і його категорії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний комунікативний простір характеризується активним розвитком соціальних мереж, що стало поштовхом до розвитку окремої галузі – інтернет-лінгвістики – та окремого вивчення мережевого дискурсу в мовознавстві у працях: Н. Асмус, О. Горошко, Н. Кобрін, Л. Компанцевої, Д. Кристал, О. Лутовинової, О. Тищенко, М. Ульянової, Б. Хогана, Л. Щипіциної та ін. Мовну специфіку соціальних мереж як особливого типу дискурсу висвітлювали у дослідженнях Дж. Аусерхофер, О. Горошко, М. Навальна, А. Майдер, А. Матусевич та ін. Виокремленням жанрів інтернет-спілкування займалися Н. Ахренова, О. Горошко, О. Жигаліна, Л. Манович, В. Митягіна, Н. Рогачова, І. Сидорова, О. Усачова та ін.

В українській лінгвістиці питанням інтернет-комунікації було присвячено увагу у наукових розробках О. Дзюбіної, С. Нерян, Т. Полякової, С. Фіялки, С. Форманової, С. Чемеркіна та ін. Стратегічні параметри комунікативної взаємодії ґрунтовно досліджено в межах лінгвопрагматичних наукових розвідок, зокрема зарубіжних – Т. Винокур, Г. Грайсом, Т. ван Дейком, О. Іссерсом, Р. Лакофом, Дж. Ліч, К. Седовим, Дж. Серлем, П. Стросоном, Н. Формановською, Т. Янко та ін., а українських – Ф. Бацевича, А. Белова, А. Загнітка, Т. Ковалевської, Н. Кондратенко, А. Корольова, С. Шабат-Савки, І. Шевченко та ін.

Мета статті полягає у тому, щоб узагальнити різні аспекти вивчення мережевого дискурсу. Завданнями є висвітлення визначення мережевого дискурсу, визначення його основного простору існування – віртуального, а також опис його основних тактик.

Виклад основного матеріалу. Сучасна лінгвістика виробила певні традиційні визначення і

схарактеризувала поняття віртуального дискурсу. Зокрема, варто назвати таких вчених, як Н. Асмус, Н. Ахренова, А. Белова, О. Горошко, Л. Компанцева, О. Лутовинова, Л. Щипіцина, у роботах яких зазначено, що одним із виявів віртуального дискурсу є мережевий дискурс.

Головним комунікативним простором функціонування віртуального дискурсу є мережа Інтернет, яка залучає електронний канал для трансляції даних. Поява соціальних мереж є наслідком тенденції до віртуалізації масмедіа, самопрезентації, комунікативної і розважальної діяльності людини, які надалі стали одним із найпопулярніших форм контакту, який виконує інформаційну, комунікативну, персуазивну, розважальну функції та застосовується не лише в приватному спілкуванні, а й в інституційному.

Отже, *дискурс соціальних мереж (мережевий дискурс), як складник віртуального дискурсу, є комунікативною взаємодією у віртуальному просторі користувачів соціальних мереж, що має ознаки інтерактивності, оперативності, анонімності, полікодовості та опосередкованості* (Швелідзе, 2021).

Визначаючи мережевий дискурс, варто брати до уваги не просто текст у ситуації спілкування, що відрізняється від безпосереднього контакту специфічним електронним каналом зв'язку, а й характеристики, закладені у поняття віртуальної реальності. На думку А. А. Атабекова, спілкування акумулює велику різноманітність мовних практик, способів і форматів, поступово таке спілкування стає носієм характеристик нашого часу (Атабекова, 2003).

Невіддільним від категорії «мережевий дискурс» є поняття віртуальності, тож необхідно визначити терміни «віртуальність», «віртуальна культура», «віртуальний світ», «віртуальна свідомість», «віртуальний простір», «віртуальна реальність», «віртуальний ринок», «віртуальні гроші», які, на думку О. В. Лутовинової, належать до розряду так званих «модних» термінів, що мають широкий діапазон використання, внаслідок чого характеризуються певною розпливчастістю у розумінні та неконтрольованістю і безладністю у вживанні, оскільки часто, як зазначає Г. Г. Слишкін, виконують у науковій роботі не так інформативну, як парольну функцію (Слышкин, 2000: 38).

Віртуальністю є об'єкт чи стан, який не існує реально, але може виникнути за певних умов. Віртуальністю можна називати існування речей, подій, процесів у формі думки, уяви, нематеріального образу, це такі стани, що тривають від кількох секунд до декількох годин, протягом яких проявляється інша реальність буття, особлива ясність мислення, прозорість бачення ситуації, здійснюється незвичайна легкість рухів та дій (Загоруйко, 2012).

Віртуальність постає як сукупність інформації, думок та образів. Найчастіше об'єкти віртуальності мають властивості, що відповідають об'єктам реального світу, але, в принципі, можуть мати і властивості, що відрізняються від них (аж до протилежних). Найбільш універсальним трактуванням терміна «віртуальний» є таке: *стан існування речей, подій, процесів у формі уявної думки, уяви, нематеріального образу, наприклад, віртуальна реальність – змоглядне уявлення про дійсність* (Загоруйко, 2012).

Віртуальну реальність відрізняють від реальної дійсності і характеризують такі ознаки: *нематеріальність впливу* (зображуване справляє ефекти, характерні для речового) (Іванов, 2000); *умовність параметрів* (об'єкти штучні та змінні) (Іванов, 2000); *ефемерність* (свобода входу/виходу забезпечує можливість переривання та відновлення існування) (Іванов, 2000); *ілюстративність* (відбиває подання інформації чітко) (Загоруйко, 2012); *іммерсивність* (ступінь зануреності суб'єкта у віртуальну реальність) (Загоруйко, 2012); *інтерактивність* (взаємодія користувача з комп'ютером, точніше, змодельованим ним середовищем) (Загоруйко, 2012); *інтуїтивність* (відчуття віртуальної реальності зануреним у неї суб'єктом) (Загоруйко, 2012); *інтенсивність* (властивість надання суб'єкту комплексної інформації, що передбачає його реакцію на неї) (Загоруйко, 2012).

Усі ці властивості віртуальної реальності дозволяють дослідникам розуміти цей феномен дуже широко. Віртуальна реальність розглядається як простір, створений різними електронними засобами масової інформації та комунікації. Віртуальна реальність співіснує зі справжньою реальністю, але вони є взаємовиключними поняттями.

Н. М. Карпицький зазначає, що справжня реальність породжує віртуальну, вона безвідносна стосовно останньої. Іншими словами, віртуальна реальність жодним чином не може вплинути на структуру справжньої реальності, але водночас сама її структура повністю визначається справжньою реальністю (Карпицький, 2003: 132).

Таким чином, дискурс, що існує у справжній реальності, проектуватиметься у віртуальному

просторі, тобто віртуальний дискурс – це не просто текст у ситуації спілкування, що характеризується специфічним електронним каналом зв'язку, а й ті характеристики, які закладені в поняття віртуальної реальності.

Для подальшого дослідження інших суміжних дискурсів доцільно ще раз звернути увагу на класифікацію безпосередньо мережевого дискурсу. У своїх подальших розвідках ми будемо спиратися на класифікацію мережевого дискурсу Л. Д. Швелідзе, яка виділяє два основні типи мережевого спілкування – кооперативний і конфліктний (Швелідзе, 2021). За її визначенням, кооперативне спілкування у контексті мережевого дискурсу відзначається симетричною поведінкою мовців, спільною комунікативною метою і синхронізацією дій (Швелідзе, 2021).

Для більш глибокого розуміння мережевого дискурсу варто розглянути відповідні тактики, застосовувані комунікантами, адже це має вплив на подальші дослідження. Отже, серед істотних стратегій і тактик вчена виділяє: *аргументацію* (прагнення висловити свою думку та переконати в її істинності або правильності) (Швелідзе, 2021), *авторитетність* (залучення до переконання у своїй позиції думок сторонніх авторитетів, відомих осіб, лідерів думок, авторитетних джерел із вказівкою на джерело інформації) (Швелідзе, 2021), *діалогічність* (експліцитна апеляція до адресата, яка провокує його до відповіді, що позначено граматичними формами 2-ої особи дієслів і займенників, звертаннями, спонукальними і питальними реченнями) (Швелідзе, 2021), *суб'єктивність* (актуалізація особи мовця з акцентуванням на його ролі в комунікації та правильності позиції) (Швелідзе, 2021), *солідаризація* (підтримка співрозмовників, скерування мовлення на потреби адресата, демонстрація згоди і кореляції дій і висловлювань співрозмовників, представлена в політичному дискурсі) (Швелідзе, 2021), *інформативність* (подання нової інформації, констатація певних фактів) (Швелідзе, 2021), *описовість* (наявність переліку певних подій та явищ без аналізу або міркувань мовця) (Швелідзе, 2021), *констатувальність* (певний вибір денотатів для подання інформації) (Швелідзе, 2021), *фактографічність* (залучення конкретної інформації для повідомлення інформації: дат, прізвищ, цифр тощо) (Швелідзе, 2021), *самопрезентація* (репрезентація векторної інформації про мовця з актуалізацією позитивних характеристик) (Швелідзе, 2021), *самооцінювання* (надання власних позитивних характеристик власній діяльності або своїй особі) (Швелідзе, 2021), *гіперболізація* (перебільшення досягнень мовця і хизування ними перед

читачами) (Швелідзе, 2021), *ідеалізація* (абсолютизація ролі мовця та наголошенні на його унікальній ролі в суспільстві) (Швелідзе, 2021), *спонукання* (скерування на переконання адресата і заклик до певних дій) (Швелідзе, 2021), *наказ* (визначення мовцем конкретних дій, які повинен виконати адресат, при цьому представлено і характеристику наслідків, які виникнуть у разі невиконання наказу) (Швелідзе, 2021), *прохання* (низький ступінь спонукання з уживанням етикетних конструкцій) (Швелідзе, 2021), *рекомендація* (комунікант не наполягає, а радить щось зробити) (Швелідзе, 2021), *ритуальність* (типові мовленнєві жанри: привітання, подяки і співчуття) (Швелідзе, 2021), *подяка* (Швелідзе, 2021), *співчуття* (зосередженість на трагічній події, ролі особи в суспільному, культурному, політичному житті) (Швелідзе, 2021), *дискредитація* (широке вживання оціночної лексики) (Швелідзе, 2021), *образа* (вираження вербальної агресії з використанням негативно оцінних лексем) (Швелідзе, 2021), *погроза* (формулювання

висловлювань, що можуть завдати йому шкоди в майбутньому) (Швелідзе, 2021), *критика* (високий ступінь негативно оцінених дій, вчинків тощо) (Швелідзе, 2021), *самокритика* (неконструктивна критика, скерована мовцем на власну адресу) (Швелідзе, 2021), *тролінг* (залучення адресата до конфліктної взаємодії або до створення умов для її виникнення, спірання на мовленнєву провокацію) (Швелідзе, 2021).

Висновки. У контексті постійної глобалізації і цифровізації життя мережевий дискурс не тільки перетворився із дитячої розваги на потужний інструмент приватного міжособистісного спілкування, але й став невід'ємною частиною політичного, культурного, соціального, наукового життя. Усе це спричинило появу нового аспекту функціонування мовлення і вплинуло на питомі риси усталених дискурсів, що, своєю чергою, унеможливило розгляд традиційних дискурсів без урахування мережевого дискурсу, який не існує в чистому вигляді самостійно, але є невід'ємним складником інших дискурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атабекова А. А. Лингвистический дизайн WEB-страниц (сопоставительный анализ языкового оформления англо- и русскоязычных WEB-страниц). Москва : РУДН, 2003. С. 148 – 153.
2. Загоруйко И. Н. Интернет-дискурс в современном коммуникационном пространстве. *Вестник КГУ им. Н.А. Некрасова*. 2012. № 3. С. 56–60.
3. Иванов Л. Ю. Язык Интернета: заметки лингвиста. *Словарь и культура русской речи*. Москва : Азбуковник, 2000. С. 56–68.
4. Карпицкий Н. Н. Виртуальность и темпоральность. *Известия Томского политехнического университета*. 2003. № 4. Т. 306. С. 132–136.
5. Романов О. В. Онтологические и гносеологические проблемы философии Интернета (Генезис и синтез фундаментальных идей). URL: <http://www.dslib.net/ontologia/ontologicheskie-i-gnoseologicheskie-problemy-filosofii-interneta.html> (дата звернення: 22.11.2021).
6. Слышкин Г.Г. Языковая личность: институциональный и персональный дискурс. Волгоград : Перемена, 2000. С. 38–45.
7. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями і проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.
8. Швелідзе Л. Д. Мовні засоби реалізації комунікативних стратегій у дискурсі соціальних мереж (на матеріалі української й англійської мов) : автореф. ... канд. філол. наук. 22 с. URL: file:///C:/Users/admin_1/Downloads/9699-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-19328-1-10-20210406.pdf (дата звернення: 22.11.2021).
9. Crystal D. *Language and the Internet*. Cambridge : Cambridge University Press, 2004. 272 p.

REFERENCES

1. Atabekova A. A. Linguisticheskii dizayn WEB-stranits (sopostavitelnyiy analiz yazykovogo oformleniya anglo- i russkoyazyichnyih WEB-stranits) [Linguistic design of WEB-pages (comparative analysis of the language design of English- and Russian-language WEB-pages)]. Moskva : Publishing house of RUDN, 2003. pp. 148 – 153 [in Russian].
2. Zagoruiko I. N. Internet-diskurs v sovremennom kommunikatsionnom prostranstve. [Internet discourse in modern communication space]. Bulletin of KSU named after O.N. Nekrasov. № 3, 2012. С. 56 – 60 [in Russian].
3. Ivanov L. Yu. Yazyk Interneta: zametki lingvista [Language of the Internet: Notes of a Linguist]. Dictionary and culture of Russian speech. Moskva : Azbukovnik, 2000. pp. 56 – 68 [in Russian].
4. Karpitsky N. N. Virtualnost i temporalnost [Virtuality and temporality]. Bulletin of the Tomsk Polytechnic University, 2003. Vol. 306. № 4. pp. 132–136 [in Russian].
5. Romanov O. V. Ontologicheskie i gnoseologicheskie problemyi filosofii Interneta (Genezis i sintez fundamentalnyih idey) [Ontological and epistemological problems of the philosophy of the Internet (Genesis and synthesis of fundamental ideas)]. Access mode: <http://www.dslib.net/ontologia/ontologicheskie-i-gnoseologicheskie-problemy-filosofii-interneta.html> [in Russian].

6. Slyshkin G.G. Yazykovaya lichnost: institutsionalnyiy i personalnyiy diskurs [Linguistic personality: institutional and personal discourse]. Volgograd : Change, 2000. pp. 38–45 [in Russian].

7. Selivanova O. O. (2008) Suchasna linhvistyka: napriamy i problemy [Suchasna linguistics: direct and problems]. Poltava : Dovkilla-K, 2008. pp.712 [in Ukrainian].

8. Shvelidze L.D. Movni zasoby realizatsii komunikatyvnykh stratehii u dyskursi sotsialnykh merezh (na materialy ukrainskoi y anhliiskoi mov) [Language tools for the implementation of communicative strategies in the discourse of social networks (on the material of Ukrainian and English)]. author's ref. ... candid. philol. science. 22 p. [in Ukrainian].

9. Crystal D. Language and the Internet. Cambridge : Cambridge University Press, 2004. 272 p.